

บทที่ 5

บทสรุป

5.1 บทสรุป

จำนวนผู้ป่วย

จำนวนผู้ป่วยที่เข้ามาใช้บริการหน่วยปฐมภูมิทั้ง 3 แห่ง ระหว่างวันที่ 1 – 30 พฤษภาคม 2546 จำแนกตามโรคต่างๆ จำนวน 733 คน พบว่า

- ที่ศูนย์สุขภาพชุมชน ต.บางกระทุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
ผู้ป่วยส่วนใหญ่มาใช้บริการรักษาในกลุ่มของโรคไหลเวียนเลือดมากเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 22.30% รองลงมา ได้แก่กลุ่มโรคต่อมไทรอยด์ คิดเป็นร้อยละ 11.20% และกลุ่มโรคระบบหายใจ กลุ่มโรคสาเหตุจากภายนอก ที่ทำให้ป่วยหรือตายคิดเป็นร้อยละ ที่เท่ากันคือ 9.10% ตามลำดับ
- ที่ศูนย์สุขภาพชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก มหาวิทยาลัยนเรศวร (สนามบิน)
ผู้ป่วยส่วนใหญ่มาใช้บริการรักษาในกลุ่มของโรคไหลเวียนเลือดมากเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 28.20% รองลงมา ได้แก่กลุ่มโรคระบบหายใจคิดเป็นร้อยละ 21.50% และกลุ่มโรคระบบประสาทคิดเป็นร้อยละ 8.60% ตามลำดับ
- ที่ศูนย์สุขภาพชุมชน ต.วังน้อ อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก
ผู้ป่วยส่วนใหญ่มาใช้บริการรักษาในกลุ่มของโรคสาเหตุจากภายนอกที่ทำให้ป่วยหรือตายมากเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 22.80% รองลงมา ได้แก่ กลุ่มโรคต่อมไทรอยด์และโรคไหลเวียนเลือดคิดเป็นร้อยละ ที่เท่ากันคือ 11.50%

ต้นทุนการรักษาโรครวม (บาท) จำแนกตามกิจกรรม พบว่า

ต้นทุนการรักษาโรคโดยส่วนใหญ่จะมาจากกิจกรรมตรวจรักษา และกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งจัดอยู่ในค่าใช้จ่ายทางอ้อม ซึ่งศูนย์สุขภาพชุมชนทั้ง 3 แห่ง จะมีลักษณะแบบเดียวกัน

ต้นทุนการรักษาโรครวม (บาท) จำแนกตามประเภทค่าใช้จ่าย

ตารางที่ 5.1 ต้นทุนการรักษาโรครวม (บาท) ณ ศูนย์สุขภาพชุมชน ต.บางกระทุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก

ชื่อโรค	ค่าใช้จ่ายรวมต่อคนต่อครั้ง		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ทั้งหมด
1. โรคติดเชื้อ	26.67	366.10	392.77
2. เนื้องอก(มะเร็ง)	14.27	338.24	352.51
3. โรคเลือดและอวัยวะสร้างเลือด	77.50	347.00	424.50
4. โรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อ	275.07	338.19	613.26
5. ภาวะแปรปรวนทางจิต	67.62	336.96	404.58
6. โรคระบบประสาท	62.02	338.41	400.44
7. โรคเกี่ยวกับตา	308.67	332.74	641.41
8. โรคเกี่ยวกับหู	-	-	-
9. โรคไหลเวียนเลือด	130.95	337.61	468.56
10. โรคระบบหายใจ	122.16	341.32	463.48
11. โรคระบบย่อยอาหาร รวมโรคในช่องปาก	64.00	342.05	406.05
12. โรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	19.80	334.95	354.74
13. โรคระบบกล้ามเนื้อ รวมโครงร่างและเนื้อเยื่อเสริม	78.14	356.81	434.95
14. โรคระบบสืบพันธุ์ร่วมปัสสาวะ	224.14	333.23	557.37
15. อาการผิดปกติที่พบจากการตรวจ	48.58	336.07	384.65
16. การเป็นพิษและผลที่ตามมา	107.50	375.27	482.77
17. ผลตามมาจากอุบัติเหตุ	0.00	356.57	356.57
18. สาเหตุจากภายนอกที่ทำให้ป่วยหรือตาย	13.00	413.92	426.92
19. ความดันโลหิตสูงและเบาหวาน	439.70	337.63	777.32
20. นิสัยควบคุมกำเนิด	0.30	341.67	341.97
21. นิสัยวัคซีน	14.15	340.51	354.66
22. การตั้งครรภ์ การคลอดและหลังคลอด	0.00	318.56	318.56
23. อื่นๆ	0.00	318.56	318.56

ตารางที่ 5.2 ต้นทุนการรักษาโรครวม (บาท) ณ ศูนย์สุขภาพชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก
มหาวิทยาลัยนเรศวร (สนามบิน)

ชื่อโรค	ค่าใช้จ่ายรวมต่อคนต่อครั้ง		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ทั้งหมด
1. โรคติดเชื้อ	27.84	517.06	544.90
2. เนื้องอก(มะเร็ง)	-	-	-
3. โรคเลือดและอวัยวะสร้างเลือด	-	-	-
4. โรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อ	2097.4	526.89	2624.29
5. ภาวะแปรปรวนทางจิต	-	-	-
6. โรคระบบประสาท	39.04	522.58	561.61
7. โรคเกี่ยวกับตา	30.54	516.58	547.12
8. โรคเกี่ยวกับหู	8.67	515.07	523.74
9. โรคไทรอยด์	52.68	516.82	569.50
10. โรคระบบหายใจ	27.34	518.82	546.16
11. โรคระบบย่อยอาหาร รวมโรคในช่องปาก	13.58	515.07	528.65
12. โรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	7.97	508.59	516.55
13. โรคระบบกล้ามเนื้อ รวมโครงร่างและเนื้อเยื่อเสริม	38.19	515.06	553.25
14. โรคระบบสืบพันธุ์ร่วมปัสสาวะ	14.03	515.05	529.08
15. อาการผิดปกติที่พบจากการตรวจ	16.54	541.63	558.17
16. การเป็นพิษและผลที่ตามมา	-	-	-
17. ผลตามมาจากอุบัติเหตุ	-	-	-
18. สาเหตุจากภายนอกที่ทำให้ป่วยหรือตาย	0.00	551.04	551.04
19. ความดันโลหิตสูงและเบาหวาน	99.37	521.54	620.90
20. นิสัยการกิน	41.01	538.73	579.73
21. นิสัยการสูบบุหรี่	134.57	526.84	661.42
22. การตั้งครรภ์ การคลอดและหลังคลอด	-	-	-
23. อื่นๆ	13.40	506.43	519.83

ตารางที่ 5.3 ต้นทุนการรักษาโรครวม (บาท) ณ ศูนย์สุขภาพชุมชน ต.วังน้อง อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก

ชื่อโรค	ค่าใช้จ่ายรวมต่อคนต่อครั้ง		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ทั้งหมด
1. โรคติดเชื้อ	33.73	117.92	151.65
2. เนื้องอก(มะเร็ง)	-	-	-
3. โรคเลือดและอวัยวะสร้างเลือด	595.95	125.39	721.34
4. โรคเกี่ยวกับต่อมไร้ท่อ	530.60	131.03	661.63
5. ภาวะแปรปรวนทางจิต	52.50	123.23	175.73
6. โรคระบบประสาท	82.96	119.72	202.67
7. โรคเกี่ยวกับตา	7.71	113.39	121.10
8. โรคเกี่ยวกับหู	-	-	-
9. โรคไหลเวียนเลือด	726.40	117.63	844.03
10. โรคระบบหายใจ	1048.44	117.31	1165.75
11. โรคระบบย่อยอาหาร รวมโรคในช่องปาก	1045.18	117.12	1162.30
12. โรคผิวหนังและเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง	166.14	116.13	282.26
13. โรคระบบกล้ามเนื้อ รวมโครงร่างและเนื้อเยื่อเสริม	130.68	111.53	242.20
14. โรคระบบสืบพันธุ์ร่วมปัสสาวะ	42.93	120.92	163.85
15. อาการผิดปกติที่พบจากการตรวจ	18.98	129.38	148.37
16. การเป็นพิษและผลที่ตามมา	-	-	-
17. ผลตามมาจากอุบัติเหตุ	0.03	113.40	113.44
18. สาเหตุจากภายนอกที่ทำให้ป่วยหรือตาย	698.21	111.71	809.93
19. ความดันโลหิตสูงและเบาหวาน	181.47	121.48	302.95
20. นิidayกุมกำเนิด	-	-	-
21. นิดวัชชิน	43.03	150.11	193.15
22. การตั้งครรภ์ การคลอดและหลังคลอด	0.00	176.00	176.00
23. อื่นๆ	0.00	121.26	121.26

จากตารางที่ 5.1 – 5.3 พบว่าต้นทุนการรักษาโรครวม

- ที่ศูนย์สุขภาพชุมชน ต.บางกระทุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก
ต้นทุนรวมการรักษาโรคโดยรวมจะอยู่ระหว่าง 300 – 500 บาทต่อคนต่อครั้ง มีบางกลุ่มโรคเท่านั้นที่มีต้นทุนรวมการรักษาโรคต่อคนต่อครั้งอยู่ระหว่าง 501 – 700 บาท ได้แก่ กลุ่มโรคความดันโลหิตสูงและเบาหวาน (777.32 บาท) กลุ่มโรคเกี่ยวกับตา (641.41 บาท) กลุ่มโรคเกี่ยวกับต่อมไทรอยด์ (613.26 บาท) และกลุ่มโรคระบบสืบพันธุ์ร่วมปัสสาวะ (557.37 บาท) ซึ่งพบว่าต้นทุนหลักจะมาจากค่าใช้จ่ายทางอ้อมในกิจกรรมอื่นๆ และกิจกรรมตรวจรักษา แต่ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าใช้จ่ายทางอ้อมในแต่ละโรคจะมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันจึงมาจากค่ายาที่ใช้รักษานั้นเอง
- ที่ศูนย์สุขภาพชุมชนเทศบาลนครพิษณุโลก มหาวิทยาลัยนเรศวร (สนามบิน)
ต้นทุนรวมการรักษาโรคโดยรวมจะอยู่ระหว่าง 500 – 600 บาทต่อคนต่อครั้ง มีเพียงกลุ่มโรคเกี่ยวกับต่อมไทรอยด์เท่านั้นที่มีต้นทุนรวมการรักษาโรคต่อคนต่อครั้งเกิน 600 บาท คือสูงถึง 2,624.29 บาท ซึ่งพบว่าต้นทุนหลักจะมาจากค่าใช้จ่ายทางอ้อมในกิจกรรมอื่นๆ และกิจกรรมตรวจรักษา แต่ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าใช้จ่ายทางอ้อมในแต่ละโรค จะมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันจึงมาจากค่ายาที่ใช้รักษานั้นเอง
- ที่ศูนย์สุขภาพชุมชน ต.วังน้อ อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก
ต้นทุนรวมการรักษาโรคโดยรวมจะอยู่ระหว่าง 100 – 300 บาทต่อคนต่อครั้ง มีบางกลุ่มโรคที่มีต้นทุนรวมการรักษาโรคต่อคนต่อครั้งเกิน 300 บาท ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ
 - กลุ่มโรคที่มีต้นทุนรวมการรักษาโรคระหว่าง 600 – 800 บาท ได้แก่ กลุ่มโรคไพลเวียนเลือด (844.03 บาท)
 - กลุ่มโรคเลือดและอวัยวะสร้างเลือด (721.34 บาท) และกลุ่มโรคเกี่ยวกับต่อมไทรอยด์ (661.63 บาท)
 - กลุ่มโรคที่มีต้นทุนรวมการรักษาโรคเกิน 1,000 บาท ได้แก่ กลุ่มโรคระบบหายใจ (1,165.75 บาท) และกลุ่มโรคระบบย่อยอาหาร รวมโรคในช่องปาก (1,162.30 บาท)

ซึ่งพบว่าต้นทุนหลักจะมาจากค่าใช้จ่ายทางอ้อมในกิจกรรมอื่นๆ และกิจกรรมตรวจรักษา ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าใช้จ่ายทางอ้อมในแต่ละโรคจะมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันจึงมาจากค่ายาที่ใช้รักษานั้นเอง

5.2 โปรแกรมประยุกต์ การคำนวณต้นทุนกิจกรรม (Activity Based Costing)

ผลผลิตของงานวิจัยจะได้โปรแกรมประยุกต์เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนสามารถจะดำเนินการวางแผนการจัดเก็บข้อมูลในการวิเคราะห์ต้นทุนกิจกรรมในศูนย์สุขภาพชุมชนในอนาคตได้

5.3 อุปสรรคและปัญหา

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้พบอุปสรรคและปัญหาทำให้ไม่สามารถบ่งบอกถึงต้นทุนของกิจกรรมหรือโรคในแต่ละศูนย์สุขภาพชุมชนได้อย่างครอบคลุม โดยปัญหาและอุปสรรคเหล่านี้ได้มาจากหลายๆ ปัจจัย ได้แก่

1. **ภาระที่มีมาก แต่อัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ในศูนย์สุขภาพชุมชนนั้นมีอย่างจำกัด** ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องปฏิบัติกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมพร้อมกัน หรือบางครั้งในแต่ละกิจกรรมจะใช้เจ้าหน้าที่ร่วมกันในการให้บริการผู้ป่วย จึงเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถแบ่งแยกต้นทุนได้อย่างชัดเจน
2. **ความแตกต่างในมาตรฐานการรักษาพยาบาล** ซึ่งความแตกต่างของการใช้วัสดุการแพทย์ ยารักษาโรค ในผู้ป่วยรายเดียวกันและโรคเดียวกัน
3. **มาตรฐานผลการรักษาที่แตกต่างกัน** ความแตกต่างในการใช้เวลาเพื่อการตรวจรักษาผู้ป่วยของแพทย์ จึงทำให้เวลาที่ใช้ในการตรวจผู้ป่วยแต่ละรายด้วยโรคเดียวกัน ไม่เหมือนกัน อันเป็นผลต่อการคิดต้นทุนและความพึงพอใจของผู้รับบริการ จึงเป็นสาเหตุให้ไม่สามารถที่จะสรุปถึงประสิทธิภาพของการทำงานได้
4. **ระบบการจัดซื้อที่แตกต่างกัน** จึงทำให้ต้นทุนของยาในแต่ละศูนย์สุขภาพชุมชนจะมีราคาที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าจะเป็นยาชนิดเดียวกันก็ตามเนื่องจากในแต่ละศูนย์สามารถที่จะจัดซื้อยาได้เอง ดังนั้นราคาจึงมีราคาต้นทุนแตกต่างกัน และในแต่ละช่วงระยะเวลา ราคาต้นทุนของยาก็แตกต่างกัน เช่นเดียวกัน
5. **ลักษณะของโรคและความเจ็บป่วยของผู้ป่วย** ขึ้นอยู่กับช่วงระยะเวลาที่เก็บข้อมูลของงานวิจัย ดังนั้นต้นทุนที่เก็บได้ในช่วงเวลาของการวิจัยอาจจะไม่สามารถที่จะใช้เป็นข้อสรุปในเรื่องของต้นทุนทางตรงในแต่ละโรคได้ทั้งหมดเพราะว่าคนไข้ที่มาในช่วงระยะเวลาเก็บข้อมูลนั้นอาจจะมีทั้งคนไข้ที่มาครั้งแรกด้วยโรคนั้น ๆ หรืออาจจะมาเพราะแพทย์นัดมาเพื่อดูความคืบหน้าของอาการ ซึ่งก็มีผลทำให้การส่งจ่ายยาแตกต่างกันออกไป และแพทย์บางคนอาจจะมีจ่ายยาในจำนวนที่คนไข้สามารถทานได้มากกว่า 1 เดือน แต่แพทย์บางคนอาจจะมีจ่ายยาในจำนวนเพียงพอแค่ระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งก็จะทำให้ไม่สามารถที่จะใช้ข้อมูลจากงานวิจัยนี้เป็นตัวชี้วัดต้นทุนของยาของแต่ละโรคได้อย่างชัดเจน

6. ช่วงเวลาการเปิดทำการไม่ต่อเนื่องตลอดทั้งวัน ทำให้การจัดเก็บกลุ่มตัวอย่างได้น้อยลง

7. การจัดเก็บข้อมูลในบางกิจกรรมไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ เนื่องจากเป็นการรบกวนการปฏิบัติงาน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการดำเนินการศึกษาด้านทุนกิจกรรมสำหรับหน่วยบริการปฐมภูมิเพื่อสนับสนุนการบริการตามโครงการประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยการใช้ระบบต้นทุนกิจกรรมมาเป็นตัววัดนั้นก็เนื่องมาจาก ระบบการทำงานในศูนย์สุขภาพชุมชนนั้น สามารถที่จะแบ่งงานออกเป็น 11 กิจกรรมหลักอย่างชัดเจน จึงทำให้การคิดต้นทุนแบบกิจกรรม (Activity Based Costing) เป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้คิดต้นทุนสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ จากการศึกษาจะพบว่า สาเหตุหลัก ๆ ที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดต้นทุนกิจกรรมในหน่วยบริการปฐมภูมิทั้ง 3 แห่ง คือ ต้นทุนทางตรงและต้นทุนทางอ้อม โดยต้นทุนทางอ้อมนั้นถือเป็นอัตราส่วนหลักที่ทำให้เกิดต้นทุนในแต่ละโรค

ในส่วนของต้นทุนทางตรงนั้น จะเห็นได้ว่าค่าเฉลี่ยของต้นทุนในแต่ละโรคจะอยู่ที่ประมาณ 100-300 บาท โดยรวมเฉพาะค่ายาและเวชภัณฑ์ ซึ่งบางโรคก็มีค่ายาไม่ถึง 100 บาท ในการมารักษาแต่ละครั้งในช่วงของการเก็บข้อมูล ต้นทุนส่วนใหญ่จะไปอยู่ที่ต้นทุนทางอ้อม ซึ่งทางคณะผู้วิจัยก็ได้การศึกษาด้านทุนย่อย โดยแบ่งตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละศูนย์โดยเฉลี่ยต่อโรคที่คนไข้เข้ามาทำการรักษาในแต่ละครั้ง (ตารางที่ 4.5) โดยในแต่ละกิจกรรมนั้น จะเห็นได้ว่าต้นทุนส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นที่กิจกรรมอื่นๆ โดยในที่นี้เป็นต้นทุนที่นอกเหนือไปจาก 6 กิจกรรมหลักๆ ของศูนย์สุขภาพชุมชน และรวมไปถึงต้นทุนต่างๆ ที่ไม่สามารถที่จะเฉลี่ยหรือไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลักโดยตรง เช่น ต้นทุนของค่าเช่าที่จะมีการเฉลี่ยตามพื้นที่ของแต่ละกิจกรรมได้ใช้จริง ดังนั้นต้นทุนของค่าเช่าคงเหลือก็จะถูกคิดเป็นค่าใช้จ่ายของพื้นที่ส่วนกลาง ซึ่งก็จะรวมอยู่ในต้นทุนของกิจกรรมอื่นๆ เป็นต้น

จากอุปสรรคและปัญหาที่ได้กล่าวเอาไว้ข้างต้น จะสื่อให้เห็นได้ว่า การทำงานของบุคลากรในศูนย์กิจกรรมและชุมชนนั้น ยังมีความซ้ำซ้อนกันอยู่บ้าง ซึ่งนอกจากจะทำให้ยากต่อการเก็บข้อมูลที่สามารถบ่งชี้ถึงต้นทุนของบุคลากรในแต่ละกิจกรรมได้อย่างชัดเจนแล้วระบบการเก็บข้อมูลของศูนย์สุขภาพชุมชนเองก็ยังไม่สมบูรณ์ เพราะแม้แต่ข้อมูลของอุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ ต้นทุนของยาหรือค่าใช้จ่ายในด้านสาธารณสุขปก พบว่าข้อมูลมีการจัดเก็บไม่สมบูรณ์ ดังนั้นทางศูนย์สุขภาพชุมชนต้องการที่จะได้ข้อมูลต้นทุนของโรค หรือต้นทุนของแต่ละกิจกรรมได้อย่างชัดเจน ดังนั้นควรมีการจัดทำระบบการจัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

หากมองจุดมุ่งหมายของศูนย์สุขภาพชุมชนได้เน้นในเรื่องของการส่งเสริมและป้องกันสุขภาพของชุมชน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ดูแลของศูนย์สุขภาพชุมชนมีสุขภาพที่ดี ไม่ป่วยเป็นโรค เพื่อลดอัตราการเข้ารับการรักษายาบาลของประชาชนให้น้อยลง ซึ่งก็จะมีผลให้หน่วยจ่าย 30 บาท รักษาทุกโรคนั้น สามารถดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน แต่จากผลการวิจัยและการศึกษาพบว่า

กิจกรรมในด้านของการส่งเสริมและป้องกัน การเยี่ยมบ้านหรือการประชุมวางแผนในเรื่องนี้ไม่ได้มีการทำหรือดำเนินการอย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่สามารถที่จะสรุปได้ชัดเจนว่ามีกิจกรรมด้านต่างๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ ที่กิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของศูนย์สุขภาพชุมชนและไม่ได้มีระบบข้อมูลใดๆ ที่จะวิเคราะห์ถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมชุมชนว่า ประชาชนมีอาการป่วยหรือเข้ามารับการรักษาพยาบาลน้อยลงหรือไม่ ซึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมเหล่านี้ยังไม่เกิดขึ้น 100% และไม่มีการวัดผลในเรื่องนี้อย่างชัดเจน

ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้ ยังไม่สามารถครอบคลุมถึงต้นทุนของแต่ละกิจกรรมหรือแต่ละโรคได้ทั้งหมดเนื่องด้วยข้อจำกัด อุปสรรคและปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น แต่ก็ทำให้ได้ทราบถึงปัญหาที่มีอยู่และสิ่งที่ทางศูนย์ยังต้องมีการปรับปรุง ถ้าต้องการที่จะพัฒนาระบบต้นทุน เพื่อจะทราบถึงต้นทุนของแต่ละโรค รวมไปถึงประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในแต่ละฝ่าย อย่างไรก็ตาม โปรแกรมประยุกต์ที่ใช้วิเคราะห์ต้นทุนที่ได้จากงานวิจัยนี้จะช่วยอำนวยความสะดวกให้เจ้าหน้าที่ของแต่ละศูนย์สุขภาพชุมชนได้วิเคราะห์หาต้นทุนในแต่ละกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น